

Meta Koželj*

Raziskava o vlogi Slovenskega šolskega muzeja pri spoznavanju zgodovine šolstva v četrtem in petem razredu osnovne šole
Study about the role of the Slovenian School Museum in learning about the history of school in years four and five of primary school

Izvleček

Skozi zgodovino sta se vloga in funkcija muzeja veliko spreminjali. Muzeji se danes srečujejo z raznovrstnimi nalogami, med katerimi je v ospredju izobraževanje čim širšega kroga družbe. To je tudi poslanstvo Slovenskega šolskega muzeja. Članek opozarja na pomembnost in pomen povezovanja muzejev in šol. Predstavlja, kaj je na tem področju že znanega, hkrati pa odpira vrsto novih vprašanj. Na del teh odgovorja z raziskavo, narejeno med učitelji četrtega in petega razreda osnovne šole, ter z intervjujem z direktorjem Slovenskega šolskega muzeja Stanetom Okolišem.

Abstract

The role and function of museums have changed greatly throughout history. Nowadays, museums face diverse tasks, with the education of as wide as possible a circle being at the forefront. This is also the mission of the Slovenian School Museum. The article draws attention to the importance and significance of cooperation between museums and schools. It presents what is already known in this area, while also raising a series of new questions. It provides the answer to some of these with a study carried out among primary school teachers and pupils in years four and five, and an interview with the director of the Slovenian School Museum, Stane Okoliš.

Ključne besede: muzej, šola, pedagoško vodenje

Key words: museum, school, pedagogical leadership

* Meta Koželj, mag. prof. pouč. na razr. stop., učiteljica razrednega pouka, Osnovna šola Naklo metakosiri5@gmail.com

UVOD¹

Slovenski šolski muzej (v nadaljevanju SŠM) je eden izmed prvih muzejev pri nas, ki se je specializiral za določeno področje. Ustanovila ga je Zveza slovenskih učiteljskih društev leta 1898. Začelo se je tako, da so učitelji na rednih srečanjih prirejali razstave svojih učil in izdelkov. Od leta 1938 dalje muzej deluje brez prekinitev. Stalna razstava se je skozi desetletja dopolnjevala, velik korak k prepoznavnosti so naredile muzejske učne ure iz različnih zgodovinskih obdobj.² Predvsem zaradi učnih ur, ki prikazujejo preteklost, je zanimanje za muzej veliko. Zato je potreba po sodobnem pedagoškem vodstvu, ki bo prilagojeno predvsem šolam, vse večja. Šole namreč predstavljajo velik del vseh obiskovalcev v muzeju.

ŠOLA IN MUZEJ

Izobraževalna vloga muzejev

Med sodobne pedagoške izzive zagotovo spada tudi institucionalno partnerstvo, katerega namen sta kakovostnejša vzgoja in izobraževanje. Povezovanje muzeja in šole je primer takšnega sodelovanja. Učenje samo v šolski učilnici je omejeno. Z obiskom muzeja in aktivno udeležbo pa lahko učenci svoje znanje razširijo. Muzej je torej »pomemben partner v šolskem sistemu«, ker predstavlja vir znanja in sredstvo vzgoje.³ V priročniku Kulturno-umetnostna vzgoja poudarjajo, da je kulturna vzgoja zelo pomembna že v otroštvu. Zajema namreč vsa področja človekovega delovanja in se povezuje z različnimi področji v vzgoji in izobraževanju. Muzeji v okviru kulturnih dni, projektnih tednov in šolskih tematskih razstav postanejo vez med vsemi učnimi predmeti in dejavnostmi.⁴ Kateri cilji so bolj pokriti, pa je odvisno od vrste muzeja.⁵

1 Članek predstavi glavne ugotovitve magistrskega dela: Meta Koželj, *Vloga Slovenskega šolskega muzeja pri spoznavanju zgodovine šolstva v četrtem in petem razredu osnovne šole*, magistrsko delo, 2019.

2 Branko Šuštar, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja III: katalog stalne razstave*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2002, str. 91–92.

3 Metoda Kemperl, Rajka Bračun Sova, Muzej – pomemben partner v šolskem sistemu, *Argo: časopis slovenskih muzejev*, 57(2) (ur. Alenka Miškec), Ljubljana 2014, str. 10–17.

4 Nataša Bucik, Nada Požar Matijašič, Vlado Pirc, *Kulturno-umetnostna vzgoja: Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol – dopolnjena spletna različica*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2011, str. 5–15. <https://www.zrss.si/digitalnakiniznica/kulturno-umetnostna-vzgoja/files/assets/common/downloads/publication.pdf> (pridobljeno: 1. 7. 2019).

5 Rajka Bračun Sova, Darko Štrajn, *Tendence v muzejski pedagogiki, Šolsko polje: Revija za teorijo in raziskave vzgoje in izobraževanja*, XXVI(5–6), Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja in Pedagoški inštitut, 2015, str. 7–11. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-TLFM6TX9/d75b8195-906a-4c0e-998e-862289de775a/PDF> (pridobljeno: 19. 7. 2019).

Muzejska pedagogika

Z vzgojo in izobraževanjem v muzejih se ukvarja muzejska pedagogika, ki povezuje različna področja in različne šolske predmete. Razstavni eksponati v muzejih pri učencih spodbujajo kognitivne procese, kot so pomnjenje, primerjanje, klasificiranje, generaliziranje ipd.⁶ Obisk muzeja ali galerije pa sam po sebi ni dovolj. Glavni namen muzejev je, da učenca prek njegovih interesov in izkušenj uvajajo v spoznavanje umetnosti in kulturne dediščine.⁷ Pomembno je, da so pri učenju prisotni različni slogi učenja – od tega, da se učenci lahko predmetov dotikajo, rešujejo probleme z realnimi predmeti umetnosti, zgodovine, tehnike, znanosti, do tega, da je ob učenju prisoten mentor ali tutor. Takšni načini učenja so primerni za vse muzeje.⁸

Razvojna psihologija ima močan vpliv na sestavljanje muzejskih programov za šolske skupine. Učenec, ki pride v muzej, ima že določene izkušnje in predstave o svetu in te določajo, kako bo sprejemal predstavljeno in kaj se bo iz tega naučil. Znanje se namreč pridobiva z leti in nanj ves čas vplivajo predhodne izkušnje in predstave posameznika. Pri tem je zelo pomembna interakcija, saj učenje vključuje stalni konflikt med posameznikovimi predstavami in novim spoznavanjem resničnega. Učenec stalno dograjuje svoje znanje z novimi informacijami. Enak proces se dogaja tudi med spoznavanjem novega v muzeju. Ker pa učenci znajo hitro ponoviti slišano, čeprav tega ne razumejo, je pomembno učenje od **konkretnega k abstraktnemu v počasnem tempu**. Zelo je pomembno, da lahko učenci delno tudi sami izbirajo, kaj bi si ogledali. Tako pridobijo občutek, da so sposobni razumeti predstavljeno snov, in se znebijo občutka nemoči. Ogled manjšega števila predmetov učencem omogoča, da predstavljeno zares razumejo.⁹

Za pozitivno in kakovostno izkušnjo morajo učenci dobiti osnovna pojasnila o predmetu, hkrati pa ne smejo biti obremenjeni s preveliko strokovnostjo, saj ne bi razumeli smisla. Metode in načela muzejskega dela z učenci so zelo podobne klasični pedagogiki. Nova spoznanja naj učenci gradijo prek igre, saj ta vpliva na samozavest in uživanje. Iz muzeja naj gredo otroci veseli, polni doživljajskih vtisov in znanja. Pridobivanje znanja je močno povezano s čustvi, zato učence

6 Lidija Tavčar, *Homo spectator: Uvod v muzejsko pedagogiko*, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009a, str. 78–79. <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?urn=SISTORY:ID:9u> (pridobljeno: 3. 7. 2019).

7 Lidija Tavčar, *Uvod v muzejsko pedagogiko*, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009b. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IX8U2KGZ/oc2oidac-b48c-4b16-acef-e653674950a4/PDF> (pridobljeno: 4. 7. 2019).

8 Borut Rovšnik, Pogled v prihodnost: bodo muzeji v 21. stoletju še družbeno koristni? Smernice za muzejske pedagoge in odgovorne obiskovalce in uporabnike. *Argo: časopis slovenskih muzejev*, 55(1), (ur. Alenka Miškec), Ljubljana 2012, str. 79–83.

9 Nina Jensen, Children, teenagers and adults in museums: a developmental perspective. *The Educational Role of the Museum* (ur. Eilean Hooper-Greenhill), London in New York 2009, str. 110–117.

bolj zanimajo stvari, ki jih lahko povežejo s svojim predznanjem in izkušnjami. Učenje v muzejih naj poteka multisenzorno. Tudi teme, ki so predstavljene, naj bodo življenjske in razumljive starostni skupini.¹⁰

Prav tako je pomemben odnos zaposlenih, saj igra ključno vlogo pri tem, ali se bo šolska skupina še vrnila ali ne. Za bogatejši in drugačen način spoznavanja muzejev so ključnega pomena kustosi oziroma ustrezno usposobljeni vodiči. Ti morajo biti dobro usposobljeni, imeti občutek za delo z ljudmi in smisel za humor. Učenci v muzeju dopolnijo svoje znanje, pridobljeno v šoli in hkrati razvijajo pogled na stvari z različnih zornih kotov. Navdušenost lahko pozitivno vpliva na njihovo kasnejše obiskovanje muzejev v odrasli dobi.¹¹

Sodobni pouk zgodovine mora temeljiti na vključevanju učencev, saj se s tem spodbudi učinkovito in uspešno vseživljenjsko učenje. Učenci prek vključevanja pridobivajo znanje, raziskujejo, hkrati pa razvijajo tudi učne spretnosti. Pridobljeno znanje je trajnejše in jih pripravi na kasnejše samostojno izobraževalno delo.¹² Pri spoznavanju zgodovine lahko učitelj uporablja zgodovinske vire. Uporabni so pri ponazoritvi in popestritvi pouka, lahko služijo kot vir informacij ali pa kot študijsko gradivo. Temelj zgodovinskih znanstvenih metod je v proučevanju zgodovinskih virov in zato so tudi pri pouku zgodovine osrednja učna metoda.¹³ Spodaj so predstavljeni trije načini učenja, ki so lahko uporabljeni v muzeju.

Aktivno učenje je kakovostno učenje, ki učenca celostno, miselno in čustveno aktivira. Učenje je namreč učinkovitejše, če učenec samostojno raziskuje in razmišlja, se aktivno vključuje v skupino ter postavlja in preizkuša hipoteze. Če je učenec osebno vpleten v učenje in se pri učenju srečuje z resničnimi življenjskimi okoliščinami, bo gradil trajnejše znanje. Naučeno bo lažje prenesel v druge, podobne situacije, lažje pa bo tudi razumel sebe in svet.¹⁴ Za aktivno učenje je potrebna aktivnost tako učitelja kot učenca. Učitelj je posredovalec in usmerjevalec učenja ter učencem pomaga razviti njihove sposobnosti za samostojno delo.

10 Dragan Kiurski, Kako deca uče u muzeju? *Šola in muzeji: III. Nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2019, str. 77–81. file:///C:/Users/Meta/Downloads/e-gradivo%20sola%20in%20muzeji%202019%20(002)%20(2).pdf (pridobljeno: 1. 7. 2019, elektronska pošta).

11 Katja Širok, Urška Prug, Katarina Kogoj, Rene Capovin, Janja Štefanič, Urša Valič, *Integracija multikulturne Evrope: muzeji kot družbene arene*, Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2016.

12 Danijela Trškan, *Didaktika zgodovine 1996–2016: prispevki k zgodovini v šoli*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-58UFV7W9/bacf3717-9c2e-466d-8881-3682fco74111/PDF> (pridobljeno: 19. 7. 2019).

13 Vilma Brodnik, *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, Zgodovina*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/Posodobitvepoukavosnovno%C5%Aiolskipraksi_zgodovina.pdf (pridobljeno: 18. 7. 2019).

14 Barica Marentič Požarnik, *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*, Ljubljana: DZS, 2019.

Igra vlog pri učnih urah v Slovenskem šolskem muzeju – na sredini gospodična učiteljica v starinskih oblačilih (SŠM, fototeka, foto: Urška Boljkovac).

Aktivno učenje je treba počasi in vztrajno uvajati v šolo, učence pa pripraviti na sodelovanje.¹⁵ Muzeji ne smejo predstavljati avtoritete, temveč morajo spodbujati obiskovalce k aktivni vlogi. Pomembno je, da udeleženi v muzeju sodelujejo, so prisotni v dialogu in spoznavajo druge.¹⁶

Izkustveno učenje temelji na lastnih neposrednih izkušnjah in navadno poteka zunaj šole. Pomemben je dialog z drugimi, ki hkrati odkrivajo novo. Pri takem učenju se v celoto povežejo neposredna izkušnja, opazovanje, spoznavanje in ravnanje.¹⁷ Igra vlog (učenci prevzamejo tujo identiteto) in simulacija (učenci obdržijo svojo identiteto) sta primera izkustvenega učenja. Na tak način učenci rešujejo problemske situacije. Vživljajo se v zgodovinsko dogajanje, in ker so neposredno vključeni, so tudi čustveno vpleteni in zato bolj motivirani.¹⁸

15 Danijela Trškan, *Didaktika zgodovine 1996–2016: prispevki k zgodovini v šoli*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-58UFV7W9/bacf3717-9c2e-466d-8881-3682fco74111/PDF> (pridobljeno: 19. 7. 2019).

16 Katja Širok, Urška Prug, Katarina Kogoj, Rene Capovin, Janja Štefanič, Urša Valič, *Integracija multikulturne Evrope: muzeji kot družbene arene*, Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2016.

17 Barica Marentič Požarnik, *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*, Ljubljana: DZS, 2019.

18 Vilma Brodnik, *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, Zgodovina*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013.

Edutainment oziroma zabavno izobraževanje je izobraževanje, ki učenje v muzejih bogati oziroma predstavi na zabaven način. Navadno vodstvo po razstavi za učence ni dovolj. V muzeju se morajo učenci naučiti tisto, česar se pri pouku ne morejo.¹⁹

Učne oblike dela

S pomočjo učnih oblik se urejajo odnosi in določajo vloge učencev pri pouku. Pri frontalnem pouku gre za neposredno učno delo in ima učitelj vlogo prenašalca znanja. Navadno ima pred sabo večjo skupino učencev. Pri posrednih učnih oblikah ima učitelj vlogo usmerjevalca, hkrati pa je pomembno, da daje jasna navodila in motivira učence za delo. Med te oblike se uvršča skupinsko delo, tandem in individualno delo. Pri skupinskem delu se učenci skupaj učijo in delajo, bolj razumejo snov, razvijajo kritično mišljenje, medsebojne vrednote, učijo se sodelovanja in bolj poglobljajo razumevanje drugih. Tudi delo v dvojicah je skupinsko delo. Pri tem je pomembna komunikacija obeh udeležencev, med njima se razvija dober odnos, manj je možnosti za individualizem. Velikokrat se uporablja v povezavi z individualnim delom. Pri individualnem delu gre za samostojno učenje, ki temelji na aktivnosti vsakega posameznika. Učenec ima neposreden odnos do učne vsebine, za to pa je treba upoštevati usposobljenost in starost učenca. Učitelj ima vlogo svetovalca.²⁰

Klasične učne oblike dela se lahko v muzeju nadgradijo z različnimi sodobnimi pristopi. Nekaj načinov poučevanja kulturne dediščine na primarni stopnji izobraževanja:²¹

- **kulturna dediščina skozi virtualne igre** – pri 3D-igrah učenci prevzamejo določeno vlogo in ta jih vodi k lažjemu razumevanju zgodovinskih dogodkov in različnih kultur;
- **kulturna dediščina skozi informacijsko-komunikacijsko tehnologijo** omogoča spoznavanje kulturne dediščine na svetovni ravni (premagovanje kulturnih ovir), spodbuja izmenjavo znanja in idej, v oporo je lahko tudi učencem s posebnimi potrebami;
- **kulturna dediščina skozi igro vlog** – prek odigrane življenjske situacije učenci spoznavajo različne zgodovinske situacije, kar jih izzove k razmišljanju o vprašanih dediščinah;

19 Katja Širok, Urška Prug, Katarina Kogoj, Rene Capovin, Janja Štefanič, Urša Valič, *Integracija multikulturne Evrope: muzeji kot družbene arene*, Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2016.

20 Povzeto po: Milena Ivanuš Grmek, Marija Javornik Krečič, *Osnove didaktike*, Maribor: Pedagoška fakulteta, 2011.

21 Predstavljata jih Nina Gonza, Vlasta Hus, Nekateri načini poučevanja kulturne dediščine na primarni stopnji izobraževanja, *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, 5–6, XXV (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica, Educa izobraževanje, 2013, str. 69–73. <http://www.educa-izobrazevanje.si/wp-content/uploads/2013/09/Nina-Gonza-Vlasta-Hus.pdf> (pridobljeno: 17. 7. 2019).

- **kulturna dediščina skozi umetniško izražanje** – izkustveno učenje vodi učence k spoštovanju vrednosti in ohranjanju kulturne dediščine. Učenci se najprej naučijo nekaj o kulturni dediščini, nato se tudi sami umetniško izražajo, na koncu pa sledita refleksija in vrednotenje učenčevih izdelkov;
- **kulturna dediščina skozi aplikacijo Google Maps** – z digitalnimi zemljevidi učenci razvijajo prostorsko razmišljanje, ohranjajo kulturo in spoznavajo nove pedagoške prakse.

Da pa je učenje v muzejih zares uspešno, je v prvi vrsti nujna strokovna usposobljenost zaposlenih v muzeju. Muzejski delavci morajo dobro razmisliti, s kom bodo delali, kakšne interese in znanje ima skupina obiskovalcev ter kako bodo do njih pristopali. Pomembno je, da se vzpostavi interakcija med vsebino zbirke in publiko. Zato je potrebno zelo dobro poznavanje ciljev skupine. V šolah je vse večji premik od frontalnega vodenja k drugačnim načinom dela z učenci. Spodbuja se, da učenci v muzejih raziskujejo samostojno, da se stvari lahko dotikajo, da sami gradijo svoje znanje. Verjeti morajo, da lahko razumejo svet okrog sebe. Namesto da bi v muzejih samo prenašali znanje, je bolje, da ga obiskovalci gradijo sami in z drugimi obiskovalci. Muzeji naj delujejo interaktivno, saj to prinaša velike uspehe.²²

Motivacija v muzeju

»Učna motivacija je skupen pojem za vse vrste motivacij v učni situaciji; obsega vse, kar daje (od zunaj in od znotraj) pobude za učenje, ga usmerja, mu določa intenzivnost, trajanje in kakovost.«²³ Kakovostno učenje in znanje v šoli se lahko dosežeta le, če učitelj zna prepoznavati in upošteva motivacijske značilnosti učencev. Le motivirani učenci se namreč lahko učijo in pri tem vztrajajo, dokler ne dosežejo zastavljenih ciljev.²⁴

Otroci se že rodijo z željo po učenju. Najprej se učijo hoje in govora in pri tem gre za spontane procese. Z odraščanjem ta želja začne izginjati, vendar jo v spodbudnem okolju lahko ohranjajo. Otroci se morajo osvoboditi negativnih občutij in strahu, morajo se usmeriti v smiselne aktivnosti in reševati naloge, ki so jim v izziv in so jih sposobni rešiti. Ko so zahtevnejše in kompleksnejše informacije predstavljene na zanimiv način, je oseba pripravljena na nadaljnje nadgrajevanje svojega znanja. Muzeji imajo veliko vlogo pri spoznavanju novega,

22 Eilean Hooper-Greenhill: Learning from learning theory in museums. *The Educational Role of the Museum* (ur. Eilean Hooper-Greenhill), London in New York 2009, str. 137–145.

23 Barica Marentič Požarnik, *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*, Ljubljana: DZS, 2019, str. 196

24 Mojca Juriševič, *Motiviranje učencev v šoli: analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti znanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2012, str. 57–66. https://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/CRSN/branje/Motiviranje_u%C4%8Dencev_v_%C5%A1oli_u%C4%8Dbenik__2012_.pdf (pridobljeno: 21. 7. 2019).

predstavljajo prostor, kjer se abstraktno prelevi v konkretno. Prav to motivira ljudi za obisk muzeja.²⁵

Obisk muzeja

Za pripravo in analizo obiska muzeja je dobro uporabiti izkustveno učenje in individualno delo ali delo v manjših skupinah. Vloga učitelja je predvsem v spremljanju in usmerjanju dela. S samostojnim raziskovanjem učenci sami pridejo do spoznanja, da je lahko tudi obisk muzeja del učnega procesa. Učenci morajo že pred obiskom muzeja raziskovati temo, o kateri bodo govorili v muzeju. Ob izkustvenem učenju v muzeju svoje znanje nadgradijo, hkrati pa že kritično presojujejo slišano. Vse to učencem omogoča tako intelektualni kot socialni razvoj.²⁶

Pedagoški program SŠM²⁷ in učni načrt²⁸

Čeprav veliko muzejev nima zaposlenega muzejskega pedagoga, se muzeji povezujejo s šolami in vse bolj upoštevajo učne načrte že v samem snovanju pedagoških programov. Obisk muzeja učencem omogoča veliko več kot le izpolnitev ciljev iz učnih načrtov in s tem tudi muzeji izpolnjujejo svoje poslanstvo. Zavedajo se tudi pomembnosti stalnega izpopolnjevanja in dopolnjevanja programov.²⁹ Tudi SŠM že več let izdaja pedagoške programe. Ker je raziskava narejena v šolskem letu 2018/2019, je predstavljen pregled publikacije Pedagoški programi v šolskem letu 2018/2019.

V uvodu publikacije je predstavljena prenovljena stalna razstava, ki bo nosila naslov Šola je zakon! Razstava bo sledila sodobnim muzejskim trendom in bo primerna tudi za učence.

Muzej omogoča obiske šol in vrtcev. Delavnice, ki jih šole lahko izberejo ob obisku, pa so:

- Izdelovanje šolskih zvončkov,
- Izdelovanje ptičjih hišic,
- Vezenje,
- Summerska delavnica,

25 Mihaly Csikszentmihalyi, Kim Hermanson, Intrinsic motivation in museums: why does one want to learn? *The Educational Role of the Museum* (ur. Eilean Hooper-Greenhill), London in New York 2009, str. 146–160).

26 Tako je svoje poglede strnila učiteljica Marta Nardin: Samostojna priprava na ogled muzeja/ izkustveno učenje kot doprinos k raziskovalni nalogi. *Šola in muzeji: III. nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2019, str. 77–81. file:///C:/Users/Meta/Downloads/e-gradivo%20osola%20in%20muzeji%202019%20(002)%20(2).pdf (pridobljeno: 1. 7. 2019, elektronska pošta).

27 Anton Arko, Marjetka Balkovec Debevec, Ksenija Guzej, Miha Mali: *Pedagoški programi v šolskem letu 2018/2019*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, zanj mag. Stane Okoliš, 2018.

28 Učni načrt. Program osnovna šola. Družba, Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf (pridobljeno: 21. 7. 2019).

29 Staša Tome, Povezovanje muzejskih programov z učnimi načrti. *Šola in muzeji I. nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2017, str. 69–73 [CD-ROM].

- Rimska delavnica,
- Strip – »deveta umetnost ni deveta briga«,
- Lepopisanje,
- Svet antike,
- »Zeliščni spomin«.

Šolske skupine večinoma pridejo na muzejsko učno uro in vodstvo po stalni razstavi.³⁰ To je priporočeno tudi v priročniku Pedagoški programi v šolskem letu 2018/2019. V nadaljevanju so podrobneje predstavljene samo tiste učne ure, ki so primerne za četrti in peti razred osnovne šole. Tak izbor je narejen zaradi ciljne skupine učiteljev, vključenih v to raziskavo.

Tabela 1: Predstavitev muzejskih učnih ur

Učna ura	Kraj in čas	Učni cilji za učence
Antična Emona	Trg v antični Emoni v 1. stoletju n. št.	Usvojijo latinsko štetje do deset, spoznajo latinska imena za mesece, pišejo s stilusom na voščeno tablico in poslušajo zgodbo o Veneri in Marsu ter se pogovarjajo o rimskih bogovih.
Nedeljska šola	Nedeljska šola v Avstrijskem cesarstvu leta 1865	Štejejo do deset, rešujejo preproste besedilne naloge, naučijo se pesem A. M. Slomška Ljuba vigred.
Računstvo	Ljudska šola v Avstro-Ogrski, leta 1905	»Številijo« s »števnim strojem« do 100 ter spoznajo stara imena mesecev in z njimi povezana kmečka opravila.
Lepo vedenje	Ljudska šola v Avstro-Ogrski leta 1907	Spoznajo osnovna pravila bontona in se seznaniijo s šolskimi postavami.
Prirodopis: domača mačka	Ljudska šola v Avstro-Ogrski leta 1907	Spoznajo mačkine telesne in značajske lastnosti ter odkrivajo njeno povezanost z navadami ljudi v slovenskih pregovorih o mački.

30 Marjetka Balkovec Debevec, Mateja Ribarič, Slovenski šolski muzej povezuje šole in muzej. *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, (5/6), XXVI (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica, Educa izobraževanje, 2017, str. 72–80.

Učna ura	Kraj in čas	Učni cilji za učence
Ročna dela	Šola v Kraljevini SHS leta 1926	Navajanje na snažnost, urejenost in natančnost, seznanijo se s šivalnim priborom, prišijejo si gumb in izdelek odnesejo domov.
Lepopis	Narodna šola v Kraljevini Jugoslaviji leta 1930	Pišejo s peresnikom in črnilom, spoznavajo posamezne lepopisne črke in njihove elemente, vežejo črke v besede in poved.
Telovadba	Narodna šola v Kraljevini Jugoslaviji leta 1932	Razvijajo spretnost in gotovost v gibih, odločnost, samozavest ter vzdrževanje duševnega in telesnega zdravja, navajajo se na dostojno in lepo vedenje.
Higiena	Nižja gimnazija v Kraljevini Jugoslaviji leta 1932	Spoznajo osnove osebne higiene in higieno bivalnih prostorov, spoznajo nalezljive bolezni in kako se teh ubraniti, seznanijo se z zgodovino higiene.

Za potrebe raziskave je bil narejen še podroben pregled učnega načrta za predmet družba v četrtem in petem razredu osnovne šole (2011). Pri opredelitvi predmeta piše, da naj učenci spoznavajo in vrednotijo družbeno, kulturno in naravno okolje ter da naj bodo v okviru predmeta v pouk vključeni tudi cilji s področja zgodovine in etnologije. Med splošnimi cilji je navedeno, da naj učenci razvijajo razumevanje o svojem družbenem in kulturnem okolju v času in prostoru, da naj razvijejo stališča in vrednote do domovinske vzgoje in človekove pravice, hkrati pa naj se učijo logičnega in kritičnega mišljenja, razvijajo kulturno zavest in izražanje, socialne in državne kompetence ter sporazumevanje v maternem jeziku. Med didaktičnimi priporočili so predvideni projektno učno delo, raziskovalno učenje in obisk muzeja. Učenci v četrtem in petem razredu osnovne šole namreč težko razumejo čas v zgodovini, zato sta jim vizualno gradivo in izkustveno učenje v pomoč. V vsebinskem sklopu Ljudje v času pa se najde največ ciljev, ki jih lahko učenci poglobljeno dosežejo in dopolnijo v muzejih:

- spoznavajo življenje ljudi v preteklosti (zlasti v domači pokrajini) in ga primerjajo z današnjim življenjem,
- spoznavajo slovensko kulturno dediščino in razvijajo zavest o narodni identiteti in državni pripadnosti,

Učenec pri učni uri v Slovenskem šolskem muzeju lahko nosi lesenega osla na hrbtu, če ne upošteva pravil lepega vedenja. Tudi na tak način se vživi v zgodovinsko dogajanje (SŠM, fototeka, foto: Žiga Koritnik).

- spoznavajo razdeljenost preteklosti na zgodovinska obdobja in se orientirajo v času z uporabo časovnega traku,
- raziskujejo preteklost z uporabo različnih virov in dejavnosti (terensko delo),
- spoznavajo načine življenja danes in v preteklosti,
- ugotavljajo razmerja med posameznikom in različnimi skupnostmi, družbo ter njihovim naravnim in kulturnim okoljem, primerjajo dediščino preteklosti in sodobnost,
- razvijajo pozitiven odnos do kulturne dediščine.

Nekateri cilji šol in muzejev so komplementarni, zato je sodelovanje zelo pomembno. Muzeji lahko dopolnjujejo šolo le, če se cilji delno tudi razlikujejo, saj bi sicer šlo le za ponavljanje.³¹ To je tudi razlog, da so bili za raziskavo uporabljeni splošni učni cilji, ne operativni. Splošni namreč dopuščajo več »svobode«, zato so možnosti za dopolnjevanje toliko večje. Da bi preverili, ali tudi učitelji

³¹ Lidija Tavčar, *Homo spectator: Uvod v muzejsko pedagogiko*, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009a, str. 78–79. <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?urn=SISTORY.ID:911> (pridobljeno: 3. 7. 2019).

menijo, da z obiskom SŠM učenci lahko dopolnijo svoje znanje v povezavi z učnim načrtom, so bili nekateri cilji vključili v anketni vprašalnik, ki so ga reševali učitelji četrtega in petega razreda osnovne šole.

EMPIRIČNI DEL

Opredelitev raziskovalnega problema

Veliko osnovnih šol iz cele Slovenije se za dan dejavnosti v četrtem ali petem razredu odloči za obisk SŠM. V muzeju priporočajo, da se učenci udeležijo vodenega ogleda razstave in ene učne ure ali muzejske delavnice. Obisk muzeja tako traja polni dve uri, od tega je petinštirideset minut namenjenih vodstvu po razstavi.³²

Namen empiričnega dela raziskave je bil ugotoviti, kakšne poglede imajo učitelji na pedagoški program SŠM, na učne oblike dela in motivacijo v muzeju ter na kakšen način naredijo pripravo in evalvacijo, ko obišejo muzej. Pridobljeni rezultati lahko vplivajo na kakovostnejše sodelovanje med šolami in SŠM. Med raziskavo se je pokazalo, da bi bilo smiselno vključiti tudi katerega izmed muzejskih delavcev, zato je predstavljen tudi intervju z direktorjem SŠM mag. Stanetom Okolišem.

RAZISKOVALNI PRISTOP IN RAZISKOVALNE METODE

V raziskavi je bil uporabljen kvantitativni in kvalitativni pristop. Uporabljena je bila deskriptivna metoda pedagoškega raziskovanja.

Opis vzorca

Način vzorčenja je bil priložnostni. Vprašalnik so reševali tisti, ki so v aprilu, maju in juniju 2019 s četrtem in/ali petim razredom osnovne šole obiskali SŠM in si ogledali stalno razstavo. Zbranih je bilo 77 vprašalnikov.

Za odgovarjanje v anketnem vprašalniku sta bila ključnega pomena poznavanje učnega načrta za predmet družba in poučevanje v četrtem ali petem razredu osnovne šole, zato so bili iz nadaljnje raziskave najprej izključeni tisti, ki niso navedli naziva ali razreda, v katerem poučujejo. Takšnih anketirancev je bilo 6.

Anketiranci so za naziv navajali različne odgovore, zato so združeni tisti, ki so za naziv navedli nazive profesor/-ica, profesor/-ica razrednega pouka, svetnik/-ica, mentor/-ica in svetovalac/-ka, v skupno poimenovanje učitelj/-ica

32 Slovenski šolski muzej (b. d.), <http://www.ssolski-muzej.si/slo/pedagogueactivity.php?item=104> (pridobljeno: 15. 7. 2019).

razrednega pouka. Vsi preostali nazivi³³ so združeni v skupino drugo (10 anketirancev). Glede na navedene nazive v skupini drugo, se predpostavlja, da so bili ti anketiranci spremljevalci skupin, zato v raziskavo niso bili vključeni.

V raziskavo so bili torej vključeni samo tisti, ki so bili uvrščeni v skupino učitelj/-ica razrednega pouka in so podali odgovor, v katerem razredu poučujejo. Tako je končni vzorec predstavljalo 61 učiteljev.

Postopek zbiranja podatkov

Za kvalitativno raziskavo je bil najprej vzpostavljen stik z direktorjem SŠM in pridobljeno dovoljenje za izvedbo raziskave. Nato je sledilo sestavljanje anonimnega anketnega vprašalnika, sestavljenega iz zaprtih vprašanj (vprašanj z večstransko izbiro), kombiniranega tipa vprašanj in petstopenjskih numeričnih ocenjevalnih lestvic. V aprilu, maju in juniju 2019 so bili vprašalniki razdeljeni učiteljem četrtega in petega razreda osnovne šole, ki so v tem času obiskali SŠM s skupino učencev. Za reševanje so potrebovali približno deset minut.

S postavljenimi vprašanji se je želelo ugotoviti, kako pomembna se učiteljem četrtega in petega razreda osnovne šole zdi priprava učencev na obisk SŠM, v kolikšni meri obisk SŠM pokriva splošni učni cilji iz učnega načrta pri predmetu družba za četrty in peti razred osnovne šole, kaj učitelji vidijo kot pomembno sredstvo za motivacijo učencev ob obisku muzeja in na kakšen način naredijo učitelji evalvacijo z učenci po obisku muzeja.

Podatke za kvantitativno raziskavo so bili zbrani s pomočjo nestandardiziranega intervjuja, ki je bil po elektronski pošti v juliju 2019 poslan direktorju SŠM.

POVZETEK REZULTATOV IN INTERPRETACIJA UGOTOVITEV RAZISKA

Da bi raziskali vlogo SŠM pri spoznavanju zgodovine šolstva v četrtem in petem razredu osnovne šole, je bila izvedena raziskava, ki je vključevala učitelje četrtega in petega razreda. Zbrani rezultati so poglobljeni in podkrepljeni z intervjujem z direktorjem SŠM. V nadaljevanju je predstavljena interpretacija odgovorov na raziskovalna vprašanja. V interpretacijo so vključeni odgovori učiteljev, odgovori direktorja SŠM ter povezava z viri in literaturo.

RV1 – Kako učitelji četrtega in petega razreda osnovne šole ocenjujejo pomembnost predhodne priprave na obisk SŠM?

Rezultati so pokazali, da se učiteljem četrtega in petega razreda osnovne šole zdi priprava na obisk SŠM zelo pomembna (59,0 %), pomembna (26,2 %) ali niti pomembna niti nepomembna (13,1 %). Večina (85,0 %) učiteljev je odgovorila, da učence na obisk SŠM pripravijo tako, da jih seznani s pravili

33 Dipl. prof. bio. in gosp., kemijski tehnik, mag. prof. inkl. ped., prof. nem. in soc., prof. šp. vzg., univ. dipl. soc. del., univ. dipl. soc. kult. ter prof. zgod. in univ. dipl. soc. ped.

obnašanja, ki veljajo v muzeju. Predhodni seznanjenosti učencev z osnovami vedenja izraža podporo tudi R. Čeh (2017)³⁴ na plakatu *Vloga učitelja in muzejskega pedagoga pri vzpostavljanju in ohranjanju discipline v muzeju*. Avtorica poudarja, da je priprava na obisk muzeja učiteljevo delo, muzejski pedagog pa navodila le še strnjeno ponovi. Sodelovanje je lahko mnogo kakovostnejše, če učenci upoštevajo pravila. To vodiču omogoča lažje vodenje, saj ne izgublja preveč časa za disciplino. Stalno opozarjanje zmoti pripovedni tok vodiča in aktivno sodelovanje učencev, saj se pozornost vseh bolj usmerja v discipliniranje.

Kar nekaj (70,0 %) učiteljev učencem tudi razloži, kako bo potekal obisk muzeja. Tudi ta način priprave je ključnega pomena, saj le tako učenci vedo, kaj naj pričakujejo. Več kot polovica (66,7 %) učiteljev se z učenci že predhodno pogovori o šoli nekoč. Kot piše R. Čeh (2017),³⁵ ima tudi seznanjenost učencev s potekom in vsebino ogleda veliko vlogo. S kakovostno pripravo so bolj motivirani in lažje razumejo dogajanje. S spodbudami za aktivno sodelovanje med obiskom učence pripravi le 21,7 % učiteljev. Tak način priprave je zelo pomemben, saj bodo učenci le tako dosegli trajnejše in bolj poglobljeno znanje. Tudi K. Širok idr. (2016)³⁶ pišejo, da naj se učenci v muzeju pogovarjajo in razmišljajo s svojo glavo.

Učitelji so pod drugo navedli nekaj zanimivih načinov priprave. Še posebej inovativna ideja je, da učenci za pripravo naredijo intervju s starejšimi. Na tak način raziskujejo o šoli nekoč in pridobivajo informacije iz prve roke. Izvedene intervjuje lahko primerjajo med sabo, po obisku SŠM pa tudi z lastno izkušnjo stare šole v okviru muzejske učne ure. Prav tako zanimiv predlog je, da učenci v šoli sami priredijo razstavo. Tako učenci spoznajo, kaj sploh je razstava in kaj razstavni predmet. Takšni predlogi učence zagotovo tudi motivirajo. B. Marentič Požarnik (2019)³⁷ piše, da ima motivacija ključno vlogo pri uspešnem učenju in da bi jo morali, poleg vzbujanja pozitivnih čustev učencev, bolj upoštevati.

Strokovni delavci v SŠM se zavedajo pomena ustrezne priprave učencev na obisk muzeja, kar še posebej velja za program učnih ur naših babic in dedkov, saj so tu učenci soočeni z živo igro zgodovine, ki prikazuje učno-vzgojne metode v šolstvu v prejšnjih obdobjih. Zato so že pred leti pripravili navodila za obisk muzeja in jih nadgrajevali. Tako so na spletni strani SŠM navodila za obisk muzeja že zapisana. Nanašajo se na organizacijo obiska (kako se prijaviti na obisk, koliko časa traja ipd.) in na pripravo učencev na muzejsko učno uro. Zapisani napotki so zelo koristni, lahko pa bi navodila še dodatno izpostavili, da bi si jih prebrali

34 Renata Čeh, *Vloga učitelja in muzejskega pedagoga pri vzpostavljanju in ohranjanju discipline v muzeju, Šola in muzeji I. nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2017, str. 257 [CD-ROM].

35 Prav tam.

36 Katja Širok, Urška Prug, Katarina Kogoj, Rene Capovin, Janja Štefanič, Urša Valič, *Integracija multikulturne Evrope: muzeji kot družbene arene*, Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2016.

37 Barica Marentič Požarnik, *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*, Ljubljana: DZS, 2019.

zares vsi učitelji. Zato bi bila morda primerna krajša zloženka, v kateri bi bili najpomembnejši deli priprave učencev še posebej izpostavljeni z večjim tiskom ali barvami. Zloženko bi učiteljem poslali po e-pošti ob prijavi skupine in s tem dosegli velik krog učiteljev.

Učitelji so odgovarjali tudi na vprašanje, kako pomembno se jim zdi sprotno spremljanje in prebiranje pedagoških programov, in malo manj kot polovica (44,3 %) učiteljev je to ocenila z niti pomembno niti nepomembno. Odgovori na naslednje vprašanje o tem, v kolikšni meri vplivajo pedagoški programi SŠM na njihovo izbiro programa, pa so bili bolj porazdeljeni. Največ (31,1 %) učiteljev je odgovorilo, da ponujen program vpliva na njihovo izbiro. SŠM vsem učiteljem ob obisku muzeja razdeli natisnjene pedagoške programe v obliki knjižice, prav tako pa so dostopni tudi na spletni strani muzeja. Da bi z novostmi učitelje še lažje dosegli, bi lahko SŠM poslal učiteljem e-pošto na začetku šolskega leta, v kateri bi bile predstavljene novosti. Vseeno pa menimo, da je spremljanje pedagoških programov predvsem naloga učiteljev, saj sami najbolje vedo, katere cilje želijo z obiskom SŠM pokriti in nadgraditi.

RV₂ – V kolikšni meri učitelji četrtega in petega razreda osnovne šole menijo, da obisk SŠM pokriva posamezne splošne učne cilje iz učnega načrta pri predmetu družba za četrtri in peti razred osnovne šole?

Največ učiteljev četrtega in petega razreda osnovne šole (70,5 %) je ocenilo, da je v celoti pokrit cilj *Razvijanje pozitivnega odnosa do kulturne dediščine*. 63,9 odstotka učiteljev je ocenilo, da je v celoti pokrit tudi cilj *Spoznavanje načina življenja danes in v preteklosti*. Več kot 50 odstotkov učiteljev meni, da so v celoti pokriti tudi cilji *Učenci spoznavajo življenje ljudi v preteklosti in ga primerjajo z današnjim življenjem*, *Spoznavaajo slovensko kulturno dediščino* in *Primerjajo dediščino preteklosti in sodobnost*.

Nekaj manj kot polovica (44,3 %) učiteljev je ocenila, da je v celoti pokrit cilj *Spoznavaajo razdeljenost preteklosti na zgodovinska obdobja in se orientirajo v času z uporabo časovnega traku*. Kar nekaj (16,4 %) učiteljev pa je ocenilo, da obisk muzeja niti pokriva niti ne pokriva tega cilja. Na tem področju bi torej lahko v muzeju še nekoliko bolj prilagodili vodstvo in sistematično vključili zgodovinska obdobja v samo vodenje. Učitelji so verjetno pokritost tega cilja ocenili nekoliko slabše tudi zato, ker je vodenje v obdobju, ko so reševali ankete, zaradi prenove razstave potekalo samo v enem delu muzeja. Tako se je zgodovina šolstva vse do leta 1848 razlagala frontalno, na enem mestu. Vsebina razstave je bila pred prenovo razdeljena po zgodovinskih obdobjih. Med sabo so bila ločena po barvah in učenci so se z vodičem premikali po hodniku, ki je bil razdeljen na obdobja. Kot je v intervjuju zapisal direktor SŠM Stane Okoliš, bo tudi nova razstava razdeljena na obdobja, ki pa bodo predstavljena bolj sodobno in interaktivno. To bo omogočalo boljšo pokritost tega cilja.

Za nobenega izmed navedenih splošnih ciljev učitelji niso navedli, da ga obisk SŠM sploh ne pokriva. En (1,6 %) učitelj je ocenil, da je manj pokrit tudi cilj *Spoznavanje slovenske kulturne dediščine*. Nekaj (od 6,6 % do 16,4 %) učiteljev je

za posamezne cilje ocenilo, da jih obisk muzeja niti pokriva niti ne pokriva. Pri vseh, v anketnem vprašalniku zapisanih splošnih učnih ciljih, se lahko SŠM še nekoliko približa učencem četrtega in petega razreda osnovne šole. Hkrati pa je pomembno, da muzej ohranja svojo funkcijo, in kot sta zapisali Metoda Kemperl in Rajka Bračun Sova (2014),³⁸ ne nadomešča vloge šole, temveč jo dopolnjuje in ob tem uresničuje tudi svoje potrebe in cilje.

SŠM torej v veliki meri pokriva cilje šole in je že stopil korak bliže k povezovanju s šolami. Trud muzejskih delavcev SŠM se je pozitivno obrestoval, saj so rezultati anketnega vprašalnika pokazali, da je kar 37,7 odstotka učiteljev muzej obiskalo že 6–10-krat in 8,2 odstotka učiteljev več kot desetkrat. Učitelji torej šolske skupine pripeljejo večkrat, iz česar se lahko sklepa, da so z obiskom SŠM zadovoljni. Direktor muzeja Stane Okoliš je v intervjuju zapisal, da se muzej želi približati željam in potrebam šol, za kar si bo muzej prizadeval tudi v prihodnosti. Izpostavil je, da muzej večkrat gostuje po šolah, že celo desetletje pa se izvajajo tudi muzejske učne ure v Hrastniku. Po direktorjevih besedah si v muzeju želijo še več podobnega sodelovanja. Opozoril pa je, da povezovanje muzejev in šol ni enosmerno, temveč sta za uspešno sodelovanje odgovorni obe ustanovi.

RV3 – Kako učitelji četrtega in petega razreda osnovne šole ocenjujejo pomembnost uporabe določenih elementov (slikovnega gradiva, delovnih listov, lutk itd.) za motiviranje učencev med vodstvom po stalni razstavi Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja?

Raziskava je pokazala, da imajo učitelji različne poglede na to, kaj motivira učence. Vsak razred zase je nekaj posebnega in zagotovo ga učitelj najbolj pozna in ve, kako lahko motivira učence. Kot je zapisano že v teoretičnem delu, gre pri motivaciji za interakcijo trajnejših osebnostnih potez in značilnosti učne motivacije (po Marentič Požarnik, 2019³⁹), torej na motivacijo vpliva veliko dejavnikov. Kljub temu pa so nekatere elemente učitelji skupno ocenili kot pomembnejše. Največ (78,7 %) učiteljev je ocenilo, da je nazorno slikovno gradivo na razstavi zelo pomemben dejavnik motiviranja. Da je največ učiteljev določilo ta dejavnik kot zelo pomemben, je zelo presenetljivo. Pričakovano je bilo, da bodo kot zelo pomemben dejavnik v prvi vrsti ocenili ogled krajšega filma, za kar se je odločilo 44,3 odstotka učiteljev. Učenci so v veliki meri izpostavljeni močnim dražljajem iz okolice, zato je tudi za pridobitev njihove pozornosti potrebna zanimivejša predstavitev.

Tudi avtentična izkušnja učencev se je zdela 75,4 odstotka učiteljem zelo pomembna. Z dejansko uporabo starih predmetov ali replik se lahko učencem še posebej vtisne v spomin kateri izmed muzejskih predmetov, tako kot se je direk-

38 Rajka Bračun Sova, Metoda Kemperl, Muzej – pomemben partner v šolskem sistemu, *Argo: časopis slovenskih muzejev*, 57(2) (ur. Alenka Miškec), Ljubljana 2014, str. 10–17.

39 Barica Marentič Požarnik, *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*, Ljubljana: DZS, 2019.

Stilus in voščena tablica, kakršne so uporabljali v latinskih šolah (repliki). Učenci lahko ob obisku SŠM preizkusijo takšen način pisanja in pridobijo avtentično izkušnjo (SŠM fototeka, foto: Ksenija Guzej).

torju muzeja šolski zvonec na poteg (razvidno iz intervjuja). Tudi z obiskom SŠM učenci doživijo avtentično izkušnjo. Vsi sodelujejo pri muzejski učni uri, kjer se oblečejo v starinska oblačila in sedijo v učilnici, kakršna je bila nekoč. Uporabljajo pero, črnilo, kreda, tablico. Učenci ob takšni učni uri nikakor ne ostanejo ravnodušni, kar pokažejo ob pripovedovanju po učni uri. Tudi v vodenju je že vključenih nekaj replik, ki jih učenci lahko preizkusijo. Eden izmed učencev med vodenjem lahko obleče togo (oblačilo, ki so ga nosili v antičnih šolah), učenci lahko poskusijo pisati na voščene tablice in nosijo osla na hrbtu.

Najmanj učiteljev je kot zelo pomembno ocenilo reševanje delovnih listov in vodenje z lutko. Učenci že v šoli verjetno veliko rešujejo delovne liste in so zato učitelji ocenili, da učencev ti ne motivirajo. Vodenje z lutko bi bilo morda pomembnejše pri mlajših učencih. Večina (67,2 %) učiteljev je ocenila, da je vključevanje resničnih in zabavnih primerov skozi zgodovino šolstva zelo pomembno. Tudi humor je pomembna prвина pri pridobivanju pozornosti učencev. S pomočjo vključevanja resničnih in zabavnih primerov vodič lažje vodi učence in ohranja njihovo pozornost.

Odgovori učiteljev, ki so reševali anketni vprašalnik, nam povedo, da je v novo razstavo in v vodenje za učence četrtega in petega razreda osnovne šole smiselno vključiti čim več slikovnega gradiva in učencem omogočiti avtentično izkušnjo. Direktor muzeja je v intervjuju navedel, da bo nova razstava v SŠM več-

nivojska in bo vključevala tudi interaktivno omaro. Obiskovalcem bo omogočen raziskovalni pristop, razstava pa bo zasnovana tako, da bo vsebovala različno zapletene vsebine. Podkrepljena bo tudi z zvočnimi učinki. Glede na direktorjev opis in odgovore učiteljev, bo nova razstava v veliki meri ustrezala učencem četrtega in petega razreda osnovne šole.

RV4 – Katere izmed učnih oblik dela se učiteljem četrtega in petega razreda osnovne šole zdijo najpomembnejše za vodenje učencev po razstavi?

Raziskava je pokazala, da se večini učiteljev zdi frontalna učna oblika dela najprimernejša za vodstvo učencev po razstavi. Tako je odgovorilo 50,8 odstotka učiteljev. Takšni odgovori so bili pričakovani, saj je verjetno frontalna učna oblika najbolj domača večini učiteljev in hkrati omogoča tudi najlažji nadzor nad razredom. N. Robežnik (2017)⁴⁰ piše, da imajo učenci najraje frontalno učenje, saj od njih ne zahteva posebne vključenosti, vendar je tudi odnos učencev do učenja treba spremeniti. Z uporabo aktivnih metod in oblik dela učenci razvijajo učne spretnosti in se učijo samostojnega izobraževanja. Zanimivo je, da se 44,3 odstotka učiteljem zdi najprimernejša učna oblika sodelovalno učenje po skupinah. Iz tega se sklepa, da se učitelji že zavedajo pomena vključenosti posameznika v vzgojno-izobraževalni proces. B. Marentič Požarnik (2019)⁴¹ piše, da je učitelj tisti, ki mora učencem zastaviti problem. Reševati ga morajo sami, učitelj pa jih usmerja in vodi. S sodelovalnim učenjem ima skupina učencev skupen cilj, ki ga želijo doseči.

Vsaka izmed učnih oblik dela ima določene prednosti in slabosti za poučevanje zgodovine šolstva v četrtem in petem razredu osnovne šole. Najlažje izvedljiva je frontalna učna oblika, vendar učenci ne pridobijo tako poglobljenega znanja. Nekoliko primernejše bi bile druge učne oblike, v katerih bi bili učenci neposredno vključeni v pridobivanje novega znanja. V SŠM vodstvo po razstavi poteka frontalno, kar se zdi najprimernejše tudi polovici anketirancem. Kljub temu pa bi bilo smiselno uvesti še druge učne oblike, ki bi učencem omogočale pridobivanje znanja skozi interakcijo z drugimi učenci in vodičem, lahko pa bi tudi sami raziskovali zgodovino šolstva. Direktor muzeja je v intervjuju zapisal, da na povezovanje s šolami vplivajo aktivne metode muzejskega dela, kjer učenci spoznavajo preteklost prek izkušenj in igre. Učencem je v SŠM to ponujeno pri muzejski učni uri, potreben pa bi bil še premislek, kako bi to še bolj neposredno vključili tudi v vodstvo po razstavi Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja.

40 Nataša Robežnik, Uporaba zgodovinskih virov pri poučevanju slovenske zgodovine 20. stoletja, *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, (5/6), XXVI (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica, Educa izobraževanje, 2017, str. 91–94.

41 Barica Marentič Požarnik, *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*, Ljubljana: DZS, 2019.

RV5 – Na kakšen način učitelji četrtega in petega razreda osnovne šole navadno naredijo evalvacijo z učenci po končanem obisku muzeja?

Navadno učitelji naredijo evalvacijo tako, da učenci pripovedujejo o svojih vtisih. Tako je odgovorilo kar 93,4 odstotka učiteljev. Učenci so prek pogovora povabljeni k evalvaciji in premisleku o obisku SŠM, vendar ponavadi vsi učenci ne sodelujejo v pogovoru. S kratkim pogovorom se sicer naredi evalvacija že v muzeju, po učni uri. Učenci povedo svoje vtise in doživetja. Učitelji so navedli tudi nekaj svojih primerov. Najbolj zanimiv predlog je bil, da naredijo evalvacijo s pomočjo igre vlog. Tak način evalvacije je za učence inovativen in jim omogoča, da podoživijo vtise z obiska SŠM.

Zelo zanimiv je bil projekt Muzej v otroških očeh: v šolskem letu 2000/2001 se je začelo intenzivnejše zbiranje izdelkov, ki so nastali po obisku muzeja. Do leta 2006 je muzej prejel 629 izdelkov, nekaj izbranih pa je bilo predstavljenih na razstavi Muzej v otroških očeh, ki je bila odprta od maja do oktobra 2006.⁴² Podobnih projektov bi lahko bilo še več, saj omogočajo povezovanje šole z muzejem tudi po obisku. Šola s takšnim projektom lahko naredi kakovostno evalvacijo in poglobi znanje učencev, muzej pa dobi povratne informacije o svojem delu. Bolj poglobljeno evalvacijo bi lahko izvedli tudi tako, da bi učence razdelili v skupine. Razdelili bi jim vprašanja, ki bi se nanašala na obisk muzeja, in jih spodbudili k pogovoru. Osredotočili bi se predvsem na povezavo preteklosti s sedanostjo ter iskali dobre in slabe strani šole nekoč in danes. Učenci bi kritično ovrednotili načine kaznovanja nekoč in jih primerjali z ukrepi v šolah danes. Sledil bi tudi razmislek o tem, kakšen način discipliniranja v šoli bi bil sprejemljiv in učinkovit danes. Tako bi vsebinski sklop Ljudje v času iz učnega načrta za predmet družba (2011)⁴³ povezali s sklopom Ljudje v družbi. Učitelj in vodič bi učence spremljala ter spodbujala z dodatnimi vprašanji. Na koncu bi morali učenci na poljuben način predstaviti obisk muzeja. Lahko s plakatom, risbo, igro vlog ali na svoj, inovativen način. Učenci bi tako pridobljeno znanje aktualizirali. Koristno bi bilo, če bi takšna evalvacija potekala že v muzeju, vendar je to težko izvedljivo. Obisk muzeja bi posledično trajal dlje časa in tudi učenci bi zaradi vsega doživetega verjetno težko intenzivno sodelovali. Morda pa bi bil lahko to nov način povezovanja s šolami ter bi muzejski pedagog prišel nekaj dni po obisku muzeja v šolo in bi izvedel opisano evalvacijo.

42 Mateja Ribarič, *Muzej v otroških očeh: razstava otroških risbic in zapisov*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2006.

43 Učni načrt. Program osnovna šola. Družba, Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf (pridobljeno: 21. 7. 2019).

SKLEP

Glavni namen raziskave je bil ugotoviti, kakšno vlogo ima SŠM pri spoznavanju zgodovine šolstva v četrtem in petem razredu osnovne šole. Namen je bil tudi ugotoviti, kako učitelji učence pripravijo na obisk muzeja, na kakšen način naredijo evalvacijo in kako bi učencem četrtega in petega razreda osnovne šole približali spoznavanje zgodovine šolstva.

Raziskava kaže, da je vloga SŠM v tem, da učencem z nazornim slikovnim gradivom in prek avtentične izkušnje približa zgodovino šolstva. Z aktivnim sodelovanjem učencev bo njihovo znanje trajnejše in bolj poglobljeno. Pri tem je pomembna tudi priprava učencev na obisk muzeja, ki lahko poteka na različne načine. Največ učiteljev pripravi učence tako, da jih seznani s pravili obnašanja, ki veljajo v muzeju. Najbolj domiselna ideja, ki so jo podali učitelji sami, je po našem mnenju to, da učenci pred obiskom muzeja naredijo intervju s starimi starši o tem, kako je potekala šola nekoč. Rezultati raziskave so pokazali, da učitelji spremljajo in prebirajo pedagoške programe, ki jih SŠM pripravi vsako leto, in da vplivajo na izbiro njihovega programa za obisk. Kljub temu pa bi se povezovanje z muzejem nekoliko izboljšalo, če bi učitelji temu namenili več pozornosti.

Sklepa se lahko, da so učitelji z obiskom SŠM zadovoljni, saj se jih veliko vrača in je več kot polovica učiteljev za splošne učne cilje, ki se navezujejo na zgodovino šolstva, ocenila, da so v celoti pokriti. Nekaj manj kot polovica jih je tako ocenilo le cilj *Spoznavajo razdeljenost preteklosti na zgodovinska obdobja in se orientirajo v času z uporabo časovnega traku*. Pri tem je treba znova poudariti, da je raziskava potekala v obdobju prenove muzeja. S postavitvijo prenovljene razstave bo tudi ta cilj mogoče realizirati v večji meri, saj bo zgodovina šolstva predstavljena po obdobjih. K temu bodo pripomogli tudi interaktivna razstavna postavitev, zanimiv časovni trak, zanimivi muzejski predmeti in slikovno gradivo, zvočni in vizualni učinki.

Učitelji so ocenili, da sta reševanje delovnih listov in vodenje z lutko po razstavi srednje pomembna, medtem ko so druge elemente motiviranja večinoma ocenili kot pomembne ali zelo pomembne. Tako je bilo ugotovljeno, da je v vodstvo po razstavi smiselno vključiti nazorno slikovno gradivo in učencem omogočiti avtentično izkušnjo (uporabo starih predmetov). Tudi vključevanje resničnih in zabavnih primerov je po mnenju večine (67,2 %) učiteljev zelo pomembno. Približno polovica učiteljev četrtega in petega razreda osnovne šole je mnenja, da je frontalna učna oblika najprimernejša za vodstvo učencev po razstavi. Velika večina učiteljev je odgovorila, da naredijo evalvacijo tako, da učenci pripovedujejo o svojih vtisih. Tak način evalvacije bi lahko nadgradili tako, da bi učenci svoje znanje bolj utrdili.

Možnosti za nadaljnje raziskovanje je še veliko. Zanimivo bi bilo raziskati, kakšen pogled imajo na obiskovanje muzejev učenci in kakšen bi bil zanje soden in inovativen obisk muzeja. Prav tako bi bilo smiselno raziskati učinkovitost različnih metod dela v muzeju in ugotoviti, kaj vse vpliva na učitelje, da se odločijo za obisk določenega muzeja. Tudi natančen pregled in predstavitev šolskih

muzejev v tujini, s čimer se sicer kustosi Slovenskega šolskega muzeja že ukvarjajo, bi zagotovo prinesla novo znanje.

Viri

- Arko, Anton, Balkovec Debevec, Marjetka, Guzej, Ksenija, Mali, Miha: *Pedagoški programi v šolskem letu 2018/2019*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, zanj mag. Stane Okoliš, 2018.
- Ribarič, Mateja, *Muzej v otroških očeh: razstava otroških risbic in zapisov*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2006.
- Šuštar, Branko, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja III: katalog stalne razstave*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2002.
- Slovenski šolski muzej (b. d.) <http://www.ssolski-muzej.si/slo/pedagogueactivity.php?item=104> (pridobljeno: 15. 7. 2019).
- Učni načrt. Program osnovna šola. Družba, Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf (pridobljeno: 21. 7. 2019).

Literatura

- Balkovec Debevec, Marjetka, Ribarič, Mateja, Slovenski šolski muzej povezuje šole in muzej. *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, (5/6), XXVI (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica, Educa izobraževanje, 2017.
- Bračun Sova, Rajka, Kemperl, Metoda, Muzej – pomemben partner v šolskem sistemu, *Argo: časopis slovenskih muzejev*, 57(2) (ur. Alenka Miškec), Ljubljana 2014.
- Bračun Sova, Rajka, Štrajn, Darko, Tendence v muzejski pedagogiki, *Šolsko polje: Revija za teorijo in raziskave vzgoje in izobraževanja*, XXVI(5–6), Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja in Pedagoški inštitut, 2015. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-TLFM6TX9/d75b8195-906a-4coe-998e-862289de775a/PDF> (pridobljeno: 19. 7. 2019).
- Brodnik, Vilma, *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, Zgodovina*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. https://www.zrss.si/digitalna-knjiznica/Posodobitevoupoukavosnovno%C5%A1olskipraksi_zgodovina.pdf (pridobljeno: 18. 7. 2019).
- Bucik, Nataša, Požar Matijašič, Nada, Pirc, Vlado, *Kulturno-umetnostna vzgoja: Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol – dopolnjena spletna različica*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2011. <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/kulturno-umetnostna-vzgoja/files/assets/common/downloads/publication.pdf> (pridobljeno: 1. 7. 2019).

- Csikszentmihalyi, Mihaly, Hermanson, Kim, Intrinsic motivation in museums: why does one want to learn? *The Educational Role of the Museum* (ur. Eilean Hooper-Greenhill), London in New York 2009.
- Čeh, Renata, Vloga učitelja in muzejskega pedagoga pri vzpostavljanju in ohranjanju discipline v muzeju, *Šola in muzeji I. nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2017. [CD-ROM].
- Gonza, Nina, Hus, Vlasta, Nekateri načini poučevanja kulturne dediščine na primarni stopnji izobraževanja, *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, 5–6, XXV (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica, Educa izobraževanje, 2013. <http://www.educa-izobrazevanje.si/wp-content/uploads/2013/09/Nina-Gonza-Vlasta-Hus.pdf> (pridobljeno: 17. 7. 2019).
- Hooper-Greenhill Eilean, Learning from learning theory in museums. *The Educational Role of the Museum* (ur. Eilean Hooper-Greenhill), London in New York 2009.
- Ivanuš Grmek, Milena, Javornik Krečič, Marija, *Osnove didaktike*, Maribor: Pedagoška fakulteta, 2011.
- Jensen, Nina, Children, teenagers and adults in museums: a developmental perspective. *The Educational Role of the Museum* (ur. Eilean Hooper-Greenhill), London in New York 2009.
- Juriševič, Mojca, *Motiviranje učencev v šoli: analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti znanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2012. https://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/CRSN/branje/Motiviranje_u%C4%8Dencev_v_%C5%A1oli_u%C4%8Dbenik__2012_.pdf (pridobljeno: 21. 7. 2019).
- Kiurski, Dragan, Kako deca uče u muzeju? *Šola in muzeji: III. Nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2019. [file:///C:/Users/Meta/Downloads/e-gradivo%20sola%20in%20muzeji%202019%20\(002\)%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Meta/Downloads/e-gradivo%20sola%20in%20muzeji%202019%20(002)%20(2).pdf) (pridobljeno: 1. 7. 2019, elektronska pošta).
- Koželj, Meta, *Vloga Slovenskega šolskega muzeja pri spoznavanju zgodovine šolstva v četrtem in petem razredu osnovne šole*, magistrsko delo, 2019.
- Marentič Požarnik, Barica, *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*, Ljubljana: DZS, 2019.
- Nardin, Marta: Samostojna priprava na ogled muzeja/izkustveno učenje kot doprinos k raziskovalni nalogi. *Šola in muzeji: III. nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2019. [file:///C:/Users/Meta/Downloads/e-gradivo%20sola%20in%20muzeji%202019%20\(002\)%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Meta/Downloads/e-gradivo%20sola%20in%20muzeji%202019%20(002)%20(2).pdf) (pridobljeno: 1. 7. 2019, elektronska pošta).
- Robežnik, Nataša, Uporaba zgodovinskih virov pri poučevanju slovenske zgodovine 20. stoletja, *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole* (5/6), XXVI (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica, Educa izobraževanje, 2017.

- Rovšnik, Borut, *Pogled v prihodnost: bodo muzeji v 21. stoletju še družbeno koristni? Smernice za muzejske pedagoge in odgovorne obiskovalce in uporabnike. Argo: časopis slovenskih muzejev*, 55(1), (ur. Alenka Miškec), Ljubljana 2012.
- Širok, Katja, Purg, Urška, Kogoj, Katarina, Capovin, Rene, Štefanič, Janja, Valič, Urša, *Integracija multikulturne Evrope: muzeji kot družbene arene*, Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2016.
- Tavčar, Lidija, *Homo spectator: Uvod v muzejsko pedagogiko*, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009a. <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?urn=SISTORY:ID:911> (pridobljeno: 3. 7. 2019)
- Tavčar, Lidija, *Uvod v muzejsko pedagogiko*, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009b. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IX8U2KGZ/oc201dac-b48c-4b16-acef-e653674950a4/PDF> (pridobljeno: 4. 7. 2019).
- Tome, Staša, *Povezovanje muzejskih programov z učnimi načrti. Šola in muzeji I. nacionalni strokovni posvet namenjen teoriji in praksi muzejske pedagogike* (ur. Štefan Krapše), Nova Gorica 2017 [CD-ROM].
- Trškan, Danijela, *Didaktika zgodovine 1996–2016: prispevki k zgodovini v šoli*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-58UFV7W9/bacf3717-9c2e-466d-8881-3682fco74111/PDF> (pridobljeno: 19. 7. 2019).

Povzetek

Ena izmed najpomembnejših nalog muzejev je izobraževanje, zato je sodelovanja z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami veliko. V članku so na kratko predstavljeni muzejska pedagogika ter samo učenje in motivacija, ki potekata v muzeju. Opisane so vsebine muzejskih učnih ur, ki so najbolj primerne za učence četrtega in petega razreda osnovne šole in jih izvajajo v Slovenskem šolskem muzeju. Predstavljeni so tudi splošni učni cilji iz učnega načrta Družba iz leta 2011. V nadaljevanju so opisani rezultati raziskave, opravljene v letu 2019, v katero je bilo vključenih 61 osnovnošolskih učiteljev in učiteljic četrtega in petega razreda. Raziskava je pokazala, da ima Slovenski šolski muzej pomembno vlogo pri spoznavanju zgodovine šolstva. Učitelji so ocenili, da z obiskom pokrijejo velik del načrtovanih ciljev iz učnega načrta, ki se navezujejo na zgodovino šolstva.

*Summary****Study about the role of the Slovenian School Museum in learning about the history of school in years four and five of primary school******Meta Koželj***

One of the most important duties of museums is education and so there is a great deal of cooperation with educational institutions. The article gives a short presentation of museum pedagogy and of the museum's teaching activities and the motivation for them. It describes the content of the museum school lessons carried out at the Slovenian School Museum that are most suitable for pupils in years four and five of primary school. It also talks about the general teaching aims of the curriculum for the subject Society in 2011. There follows a description of the results of a study carried out in 2019, which included 61 primary school teachers teaching years four and five. The study showed that the Slovenian School Museum plays an important role in learning about the history of schooling. The teachers said that by attending the museum school lessons they cover a large proportion of the planned aims from the curriculum connected with the history of schooling.

